

MUZEUL VĂZUT PRIN OCHII PUBLICULUI – FOSTUL MUZEU SĂTESC CAPIDAVA

În perioada anilor '80 și începutul anilor '90, în satul Capidava din județul Constanța, a funcționat un muzeu de dimensiuni mici, afiliat șantierului arheologic din localitate, instituție ce se afla în subordinea administrativă a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

Înființat în 1984, în fosta clădire a școlii sătești, Muzeul are un repertoriu ce constă din piesele de arheologie romană, bizantină și medieval timpurie, provenite din săpăturile efectuate, de-a lungul timpului, în perimetrul arheologic al cetății. Expoziția permanentă este rezultatul activității specialiștilor muzeului din Constanța, Zaharia Covacef și Maria Bărbulescu, sub coordonarea șefului de șantier din acea perioadă, profesorul Radu Florescu.

Ca amplasare, clădirea Muzeului este situată în proximitatea taberei arheologice, pe partea opusă a drumului județean dintre Cernavodă și Hârșova, întreg satul Capidava având, de fapt, o întindere destul de mică în acea perioadă.

În ceea ce privește organizarea expoziției permanente, aceasta respectă planul clădirii, fiind structurată în trei încăperi. Prima, de dimensiuni mici, dispuse în forma unui L aproximativ, cuprindea, în inventarul său, obiecte de ceramică, sticlă, sculptură și podoabe, cele din urmă, în marea lor majoritate confecționate din bronz.

Muzeul a funcționat continuu din 1984 până în 1990, fiind vizitat fie în grup, fie individual, activitatea în cadrul său reducându-se, treptat, după 1990, când paznicul este concediat. După anul 2000, clădirea este retrocedată comunității. În prezent, aceasta funcționează, ocazional, ca biserică.

Din punctul de vedere al opiniilor publicului, situația unui muzeu mic facilitează accesul la modul în care acesta se raportează la instituția muzeală, caracterul oarecum neoficial, lipsit de solemnitatea impozantă a instituțiilor de mari dimensiuni, fiind perceput cu ușurință de vizitatori.

Din fostul muzeu sătesc, piesele expuse au fost preluate de Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, ceea ce a mai

---

* Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu; e-mail: uibsebastiancorneanu@yahoo.com.

rămas fiind amintirea sa, precum și *Registrul de Vizitatori*. Rândurile scrise de aceștia sunt un soi de oglindă a concepțiilor epocii privind istoria, în general, și muzeul pe care l-au vizitat, în particular. Registrul nu are un format dedicat, este un caiet dictando de 100 de file, copertat, format G5 (conform standardelor epocii), sau „studentesc”, cum era numit în limbaj popular, valorând 16.00 lei, așa cum este scris și pe copertă.

Dat fiind modul în care ne raportăm în prezent la informațiile scrise sau vizuale, ni se pare foarte interesant să analizăm mărturiile publicului muzeal conținute în acest *Registru de vizitatori*, urmărind frecvența unor anumite idei sau concepte, măsurate statistic sau percepute empatic, acestea evidențiind modul în care oameni provenind din categorii sociale diferite asimilează și se raportează la conținutul muzeal, obiectele din cadrul oricărei instituții de profil făcând trimitere directă la un context istoric.

Din considerente ce țin de durata efectivă de funcționare a Muzeului, am împărțit impresiile publicului în două categorii: prima dintre ele este cuprinsă între 9 august 1986 și 14 octombrie 1989 - când muzeul avea un paznic angajat -, a doua, după 1990 - când muzeul era vizitat sporadic, în perioada în care arheologii își desfășurau activitatea în cadrul șantierului cetății -.

Prima perioadă cuprinde mărturiile întinse pe cuprinsul a aproximativ 40 de pagini. Analiza acestora pune în evidență prezența unei serii de concepte și termeni, frecvența lor dovedind preferința vizitatorilor pentru utilizarea unor tipare verbale specifice epocii.

Din punct de vedere empatic, termenii care apar cel mai frecvent sunt „*impresionat/impresionați*”, care se întâlnesc într-o proporție semnificativă situată în jurul a 45 % dintre mărturiile din registru, la care se adaugă acțiunea ce determină această stare, pe care publicul o rezumă în cuvintele „*am admirat*”, așa cum apare în consemnarea din 21 aprilie 1988 (toate textele sunt prezentate în transcriere originală): „*Vizitată cu mult interes, rămânem profund impresionați de modul în care înaintașii noștri ne-au transmis prin timp istoria și civilizația contestată de neavizații și necunoscătorii de istorie. Această cetate este o mărturie vie a existenței noastre pe aceste meleaguri de milenii*” (semnături indescifrabile).

Legat tot de empatie, conceptul de „*plăcere*” este exprimat în diverse forme, cea mai des întâlnită fiind „*am vizitat cu multă plăcere*”, care apare cu o frecvență de aproximativ 15%, reprezentând însă, în marea majoritate a cazurilor, o formulare politicoasă. Referitor la acești termeni, considerăm că ei reflectă modul de raportare la instituția muzeală prezentă în epocă - raportare oarecum neutră -, în care vizitatorul percepe impactul obiectelor asupra sa într-un mod

specific, dar pe care îl formulează stereotip, în prezent, făcându-și loc în exprimare termeni diverși, cu o valoare de personalizare mai mare, cum sunt „am fost uluit”, „covârșit”, „fascinat” etc.

Nu intrăm în mai multe detalii legate de termenii empatici, o importanță mult mai mare având-o conținutul informativ prin conceptele pe care le vehiculează, concepte din care se discern, cu claritate, o serie a căror frecvență trădează clișeele din epocă. Acestea nu apar doar individual, ci se și asociază, o parte dintre consemnări fiind o adevărată înșiruire de termeni specifici opiniilor cu caracter general din perioada comunistă.

Unul dintre conceptele a căror frecvență se apropie de 10% este cel de „popor”, înțeles aici în sens nedefinit, generic, ca o valoare perenă, așa cum dovedesc mărturiile vizitatorilor din grupa I a Școlii Interjudețene de Partid Constanța, din 17 februarie 1987: *„Vizitând cetatea Capidava, am rămas profund impresionati de marile descoperiri din viața înaintașilor noștri. Din piesele expuse la muzeu am observat că poporul român a fost un popor permanent preocupat pentru cultura și civilizația celor ce trăiesc pe aceste meleaguri”* (semnături indescifrabile).

În același tip de discurs cu valențe perene se includ și termenii de „strămoș”, respectiv „neam”, care cunosc, și ei, o răspândire situată tot în jurul a 10%, așa cum apare în mesajul „colegilor primarului Dănilă”, din 17 februarie 1987: *„Îngrijiți, păstrați și îmbogățiți zestrea Muzeului, dovadă a existenței strămoșilor noștri pe aceste meleaguri”* (semnături neidentificabile).

Această modalitate de percepere a istoriei corespunde unei viziuni formate din clișee specifice perioadei, termenii de mai sus trimitând, în mod firesc, la ideile de „trecut glorios”, „continuitate”, „existența din timpuri străvechi”, a căror frecvență este ridicată, așa cum consemnează, pe 30 iunie 1987, o vizitatoare, studentă la Construcții: *„Impresionantă dovadă a continuității dacico-romane pe teritoriul Daciei după retragerea romanilor, care s-a păstrat până în anul 1987 și care a reușit să mă impresioneze și să mă transpună în această perioadă istorică. Magnific.”*

În unele mesaje, acestor clișee li se suprapune și o amplă componentă ideologică, în cadrul căreia se identifică tiparele eroice vehiculate de mass-media din epocă, așa cum dovedește consemnarea făcută de familia Mihnea, pe 23 august 1986: *„Cu ocazia aniversării a 42 de ani de la Insurecția Antifascistă, am vizitat muzeul din Capidava în amintirea strămoșilor noștri ce au luptat pentru neatârnamul neamului românesc. În urma vizitării muzeului am rămas profund impresionati.”*

O versiune ceva mai poetică, al cărei conținut are însă și o dimensiune ideologic-naționalistă pregnantă, apare pe 23 iulie 1989: *„Din colțul de nord al țării până aici unde marele fluviu adună în apele lui*

toată istoria și ni-o povestește, e și acest minunat muzeu, suntem cu toți români, iar mica noastră țară poate să se mândrească cu astfel de dovezi arheologice la tot pasul. E o încântare și o mândrie pentru tot poporul" (semnătură indescifrabilă).

O categorie deosebită în ansamblul acestor mărturii o constituie recomandările și sugestiile privind organizarea sau amplasarea anumitor piese în Muzeu, din care sugestiile putem întrezări tipul de instituții similare vizitate de public. Consemnările de acest gen, dincolo de dimensiunea oarecum științifică, au, uneori, și o tentă hilară, așa cum o dovedește și mențiunea, nedatată clar, din anul 1988, semnată de „Costel, Silviu, Romică, Felix și Tuță”: „Cu prilejul unui frumos pescuit prin aceste părți am avut prilejul să vedem fosta cetate Capidava ce ne-a impresionat foarte mult. Ce frumos dacă ați avea și un han turistic” (semnături).

Pe lângă mesajele care conțin termenii și conceptele enunțate mai sus, sunt și o serie de mărturii cu caracter neutru, unele aparținând și cetățenilor străini. Caracterul lor general este mai degrabă cel al unor consemnări impersonale, importanța fiind doar de valoare documentară, fapt pentru care nu le includem în nici o categorie statistică.

Legată de majoritatea consemnărilor, se cuvine făcută observația că, pe lângă tiparele verbale ce țin de termenii mai sus enunțați, apar și o serie de termeni introductivi ce se păstrează până astăzi. Astfel, mărturiile publicului încep în majoritatea cazurilor cu termeni ca „azi” sau „astăzi” (am vizitat), o frecvență la fel de mare având și termeni cum sunt „cu prilejul” sau „cu ocazia”. Această formulare denotă că majoritatea vizitatorilor adoptă o atitudine oficială în raport cu muzeul, exprimându-se într-un limbaj ceva mai elevat decât cel uzual, termenii folosiți fiind, în multe cazuri, pretențioși.

O altă constantă a mărturiilor ce preced anul 1989 este faptul că, în majoritatea mențiunilor, se observă o tendință de exprimare pe care, în ziua de azi, o putem defini ca *politically correct*. Sunt identificabile fragmente întregi din tiparele vehiculate în mass-media epocii, evidente la termenii mai sus prezentați, vizitele în grup lăsând cele mai multe mărturii de acest gen. Se poate considera că marea majoritate a celor care semnează participă la o opinie cu un caracter general, puternic marcată de retorica perioadei, fapt evident, de altfel, în frecvența termenilor cu o puternică componentă ideologico-națională. Se poate afirma, pe această cale, că multe mențiuni din registru sunt un fel de declarații de conformitate, o adeziune la valorile și conceptele epocii, fără să excludă nevoia de a semna în registrul de vizitatori ca modalitate de participare prin care vizitatorii

își marchează trecerea prin loc și timp, consemnând data și, în unele situații, locul de unde provin sau apartenența lor.

*

Momentul de tranziție de după 1990 este marcat de scăderea numărului de vizitatori, prima consemnare fiind făcută de un invitat oficial, Yves Laurent, primar în St. Sebastien sur Loire, pe data de 1 iulie 1990: „*Il est toujours très important de préserver les vestiges de l'histoire. Nous sommes toujours les heritiers de l'histoire. Je souhaite à nos amis de Cernavodă d'être aussi les heritiers de leur avenir. Pleins succès dans la réhabilitation de ce musée*” (semnătura și titulatura completă). Acest tip de mesaj, care consemnează vizita în muzeu, este ceva mai neobișnuit în raport cu precedentele, datorită, în principal, tonului oficial, dar personalizat, valorizarea mesajului fiind făcută prin tenta mobilizatoare, total diferită de retorica ideologizată a mesajelor precedente.

Lipsa de consemnări denotă, pe de o parte, incertitudinile de la începutul anilor '90, la care se adaugă, pe de altă parte, lipsa de interes a autorităților și instituțiilor din perioada respectivă în a mai organiza excursii cu vizitarea obiectivelor. Impresiile care apar sporadic aparțin studenților sau elevilor care își făceau practica arheologică în cadrul șantierului, acestea având, în majoritatea cazurilor, un caracter hilar, fără a face referire la Muzeu, așa cum întâlnim într-o consemnare scurtă din 28 iunie 1993, unde cineva mărturisește: „*Aștept să beau o bere rece*” (semnătură indescifrabilă).

Aceeași tentă umoristică o întâlnim și în demersul, aparent poetic, intitulat „*Inovatori din spațiu*”, datat 16 octombrie 1995 și semnat Peter, care dă dimensiunea arbitrară a acestor mesaje: „*...Hai să punem mâna pe tot ce avem la îndemână/ Șpacluri târnăcoape și tot ce există în zonă/ Și să schimbăm promoția viitoare/ Ar fi indicat și bine dacă am găsi elixirul tinereții/ Poate Iliescu ne-ar putea ajuta/ Căci numai nemuritorii ar fi martori fideli ai trecutului, prezentului, viitorului...*” (semnătură)

Toate aceste însemnări relevă libertatea haotică a perioadei de după 1989 și lipsa de presiuni ideologice a acesteia, fără legătură cu conținutul Muzeului, având o puternică tentă personală. Apare însă, și aici, aceeași dorință de a lăsa o urmă în timp, deosebirea constând în tonul liber al mesajelor, care sunt, de data aceasta, simple opinii personale, ce nu aderă la tiparele verbale ale Epocii de Aur.

Persistența parțială la clișeele perioadei de dinainte de 1989, care continuă să se manifeste până astăzi, o găsim într-o consemnare din 5 august 1997, făcută de Stoichiță Lavinia, studentă la Muzeologie: „*Când am intrat pentru prima oară în acest muzeu am fost de-a dreptul uluită la vederea tuturor obiectelor existente. Tot ceea ce este expus în acest lăcaș, este o urmă, o dovadă a continuității poporului român de-a lungul*

veacurilor. Vasele și toate celelalte obiecte m-au fascinat și continuă să mă fascineze..." (semnătură). Ce se observă în acest mesaj este nota personală, care pare să fie o atitudine generală a noului tip de vizitator, clișeul verbal „o dovadă a continuității poporului român de-a lungul veacurilor” fiind o constantă care se păstrează până în prezent.

Tipul acesta de mărturie stufoasă, cu caracter personal, pare să fie un atribut al celor care nu vizitează foarte des muzeele, impresiile lor fiind foarte puternice în absența termenilor de comparație.

Ultimele două mărturii din registru sunt făcute de două turiste din Franța și Marea Britanie, în 22 mai 1999, având un caracter laconic, în opoziție cu nota care le precede: „A remarkable discovery. Well done.”, respectiv „Greetings from London” (semnături indescifrabile). Aflat în opoziție cu consemnările prolixе, tipul acesta de mărturie laconică este cel mai des întâlnit la turiștii de profesie, care își marchează trecerea prin mesaje simple, de tipul „Conroy was here!”, așa cum anglo-saxonii definesc acest tip de consemnare.

În finalul scurtei noastre expuneri, putem afirma că acest registru este o oglindă a diversității vizitatorilor unui muzeu, reflectând, parțial, atât modul în care aceștia percep obiectivul pe care îl vizitează, cât și tiparele și prejudecățile unei epoci specifice. Credem că studiul unor astfel de documente poate pune în evidență transformările modului în care publicul se raportează la reperele artistice sau istorice conținute în instituția muzeală, marcând atât o modificare a gusturilor, cât și transformarea felului în care vizitatorul percepe și se raportează la conținutul informativ al instituțiilor de profil.

THE MUSEUM SEEN THROUGH THE EYES OF THE PUBLIC – THE FORMER VILLAGE MUSEUM CAPIDAVA

Abstract

During the 80s functioned a small museum, affiliated to the archeological site from Capidava, Constanta County, which presented the history of the city and which was dissolved after 1990. One of the things that caught our attention was the register of visitors; its reading was a pleasant foray into the mentality of the age. By reading this register, we may divide the visitors' records - that oscillate between the patriotic language and a certain kind of sentimentalism – into certain categories of messages which highlight on one hand the verbal stereotypes of the age and, on the other, the ideological components spread in that time.

Keywords: museum, Capidava, archeology, register of visitors, language.